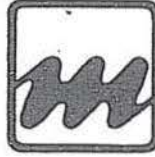

MARMARA ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRKLÜK ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

8

Kurucusu:
Hakkı Dursun YILDIZ

Mehmet AKALIN Armađanı

İstanbul, 1997

SULTAN III. SELİM'İN ÖLDÜRÜLMEDEN BİR GECE
ÖNCE BESTELEDİĞİ ŞARKI

BÜLENT AKSOY*

İngiliz gezgin ve yazar William Turner Esq. "Sir Robert" adlı bir dostuna Yarmouth'dan yazdığı 4 Eylül 1817 tarihli kısa mektubunda Sultan III. Selim'in öldürülmeden bir gece önce bestelediği şarkının güftesini vermektedir. Türkçe kelimelerin İngiliz dilinin seslerine göre yazıldığı güfte İngilizce çevirisiyle birlikte mektuba iliştilmiştir. Turner'in mektubu şöyledir:

Yarmouth 4 Eylül 1817

Azizim Sir Robert

Gelirken ülkeye getirmem gereken şarkınızı gönderiyorum size. Şarkının hatasız yazıldığına güvenebilirsiniz. Umarım Lady Wilson gün geçtikçe sağlığına kavuşur.

Sonsuz sevgiler.

Saygılarımla
W. Turner¹

Mektuba iliştilen güftenin başında da şu açıklama vardır: "Sultan Selim'in ölümünden bir gece önce bestelediği şarkının çevirisi. Şarkı üç kıtadan kurulu, dördüncü mısralar koro [nakarat] bölümleridir." İki yaprak-

* Dr., Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu.

¹ William Turner Esq. Avrupa ve Osmanlı şehirlerindeki yolculuklarına ilişkin izlenimlerini üç ciltlik *A Journal of a Tour in the Levant* (John Murray, Londra, 1820) adlı seyahatnamesinde anlatmıştır.

tan oluşan bu el yazması kaynak British Library'de şu künye ile kayıtlıdır:
William Turner, "Song of Sultan Selim", ADD MSS, 1876-1881, 30147A,
FOL 13-14 V.

Güftenin İngiliz dilinin seslerine göre yazılışı ile İngilizce çevirisi
aşağıdadır:

Ağlanma beni enjitma aman
(Weep not thou to aggravate my sorrow)

Divane gunul hal oldughena
(O thou art adorable and a source of madness)

Netadem sacayin aei fashi caman
(Thou wilt betray every secret)

Boile jefanun safafsi yoctur
(There is no pleasure in an injustice like this)

* * *

Gheyar sozuna adem o yaremi
(Is inconstancy the sign of your joyous friendship?)

Bu hasratena boile kiaremi
(Must I ever be saddened by these signs?)

Sevdekine yar boile kiademi?
(Must I remain so enslaved by your dear love?)

Boile jefanun safafsi yoctur
(There is no pleasure in an injustice like this)

* * *

Bu babda benim cull alama ahem
(Thus the sorrow is mine, alas!)

Sutch bende deghil bakth siahem
(It is not my fault but my misfortune)

Jaâfuri delim gham gala shahem
(The language of love has united all afflictions as the
companions of my bosom)
Oldu shokesta çıkmas sedafı
(Now all is accomplished, the impression can never
be effaced)

Bu güftenin bir benzeri Hammamîzade İsmail Dede Efendi tarafından bestelenmiştir. Ahmet Avni Konuk'un *Hânende* adlı geniş güfte derlemesinde, Dede Efendi'nin bayatî makamında ve "şarkı" formunda bestelediği güfte şöyle verilmiştir:

Ağlatma beni incitme aman
Divane dilin hali oldu yaman
Nittim sana ben ey kâş-ı keman
Böyle cefanın yoktur safası

Aşkınla yanar bu cism ile can
Hiç merhametin yok mu a civan
Bülbül gibi dil etmekte figan
Böyle cefanın yoktur safası²

Aşağıda görüleceği gibi, iki üç kelime dışında güftenin birinci dördlüğü III. Selim'in güftesine uymaktadır; ikinci dördlükler ise farklıdır. Birinci dördlükte Dede Efendi'nin güftesinden de yararlanırsak, güftenin tamamını şu şekilde Türkçe'ye geri-çevirmeyi deneyebiliriz:

Ağlatma beni incitme aman
Divane gönlün hali oldu yaman

² Ahmet Avni Bey, *Hânende*, İstanbul, 1899, s.282.

Nittim sana ben ey kâş-ı keman
Böyle cefanın safası yoktur

Ağyar sözüne âdem uyar mı?
Bu hasretine böyle kıyar mı?
Sevdiğine yâr böyle kıydı mı,
Böyle cefanın safası yoktur

Bu babda benim kul alma âhım
Suç bende değil baht-ı siyahım
Caferî de'lim gam gele şahım³
Oldu şikeste çıkmaz sadası

Her iki şiirin de vezni bozuktur. Bu durumda, şiirlerin aruz vezniyle değil de, hece ölçüsüyle yazıldığı düşünülebilir. Ama şiirlerin ikinci mısraları 11, öteki bütün mısraları 10 hecelidir; dolayısıyla bir mısra hece ölçüsünü de bozmaktadır.

Klasik Türk musıkisi repertuarında III. Selim adına kayıtlı böyle bir şarkı yoktur, olsa bile bu şarkı bugün için kayıptır. Ne yazık ki, İngiliz gezgin şarkının notasını vermemiştir. Dede Efendi ilk dördlüğü olduğu gibi almış görünmektedir, sadece 4. mısraında son iki kelimenin yerleri değiştirilmiştir. İkinci, üçüncü dörtlükleri belki de kendisi yazmıştır. Dede'nin bu bayatî şarkıyı çok sevdiği Sultan III. Selim'in öldürülmesinden sonra bir mersiye olarak yazıp bestelemiş bulunması ihtimal dışı sayılmamalıdır.

³ Bu mısra "Caferîler gibi ağlayıp sızlanarak kendimi gama kedere teslim edecek değilim" anlamında yorumlanabilir, ama başka türlü çevrilmesine imkân görmediğim mısraın bu şekilde çevrilmesiyle son derece çarpık, acemice bir deyiş ortaya çıkmaktadır. Bu mısraı, sırf boş bırakmamak için, bu şekilde çevirmek zorunda kaldım.